

Fakulta
tělesné kultury

STÁTNÍ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA (bakalářská)

Část státní závěrečné zkoušky:	Pedagogická způsobilost
Studijní program:	Tělesná výchova a sport
Studijní obory:	Aplikovaná tělesná výchova Aplikované pohybové aktivity Ochrana obyvatelstva Rekreologie Tělesná výchova (dvouoborové studium) Tělesná výchova a sport Trenérství a sport

Část A – Pedagogika

1) Pedagogika jako věda o výchově

- a) pedagogika jako vědecká disciplína a předmět bádání (výchova vs. edukace)
- b) postavení pedagogiky mezi vědami
- c) význam a přínos disciplíny

2) Význam a přínos myslitelů o výchově

- a) proměny myšlení o výchově v dějinách
- b) hlavní odkaz myslitelů (J. A. Komenský, J. J. Rousseau, J. Locke, J. F. Herbart aj.)
- c) inspirace a přínos pro dnešní výchovu

3) Výchovně vzdělávací proces

- a) výchovný proces a učení
- b) intencionalita výchovně vzdělávacího procesu
- c) etapy a zásady výchovně vzdělávacího procesu

4) Výchovné formy a instituce

- a) výchova jako součást socializace jedince
- b) význam a role jednotlivých výchovných institucí (primární, sekundární, terciální)
- c) formy výchovy (školní výchova, mimoškolní, rodinná výchova, sebevýchova aj.)

5) Cíle a složky výchovy

- a) charakteristika a funkce cíle výchovy (deterministické a indeterministické pojetí)
- b) struktura cílů výchovy
- c) složky výchovy a jejich specifické cíle

6) Činitelé, prostředky a metody výchovy

- a) činitelé výchovy a jejich role ve výchovném procesu
- b) prostředky výchovy a jejich dělení
- c) metody výchovy a jejich aplikace

7) Diagnostika ve výchově

- a) význam diagnostiky
- b) diagnostické nástroje
- c) práce s diagnostikou sociálních vztahů, zájmů či hodnotové orientace

8) Inovace ve vzdělávání a výchově

- a) inovativní a alternativní výchova
- b) charakterizovat hlavní programy a koncepty v ČR a zahraničí (min 5)
- c) uplatnění vybraných přístupů v praxi

9) Pedagogika volného času

- a) vymezení pedagogiky volného času
- b) hlavní koncepty a principy
- c) přístupy

10) Zážitková pedagogika

- a) pedagogicko-psychologické aspekty zážitkové pedagogiky
- b) přístupy a prostředky
- c) hlavní programy

11) Sociálně patologické jevy u dětí

- a) vymezení sociálně patologických jevů
- b) nejčastější druhy a projevy sociálně patologických jevů
- c) prevence

12) Legislativní rámec výchovy

- a) základní přehled legislativního rámce výchovy v ČR (Ústava, školské zákony)
- b) Úmluva o právech dítěte a její části
- c) práva dítěte v praxi vs. zneužití

13) Základy výzkumu v pedagogice

- a) význam a přínos výzkumu v pedagogice
- b) kvalitativní a kvantitativní výzkum a jejich srovnání
- c) etapy a metody výzkumu (kvantitativní a kvalitativní)

14) Senzomotorické učení

- a) definice senzomotorického učení
- b) cíl a jeho charakteristika
- c) činitelé ovlivňující senzomotorické učení
- d) fáze a křivka senzomotorického učení

15) Edukátor v pohybových aktivitách

- a) předpoklady pro výkon profese
- b) trenér, asistent trenéra, instruktor
- c) složky osobnosti edukátora
- d) činnosti edukátora v pohybových aktivitách

Doporučená literatura:

- Emanovský, P. (2013). *Úvod do metodologie pedagogického výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Fischer, S., & Škoda, J. (2014). *Sociální patologie*. Praha: Grada.
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu* (2nd ed.). Brno: Paido.
- Hájek, B., Hofbauer, B., & Pávková, J. (2011). *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál.
- Hanuš, R., & Chytilová, L. (2009). *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada.
- Havlík, R., & Kořán, J. (2007). *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.
- Informační centrum OSN v Praze. (2015). *Úmluva o právech dítěte*. Retrieved from <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-dite.pdf>
- Institut pro podporu inovativního vzdělávání. (2017). *Inovativní proudy*. Retrieved from <http://modernivzdelani.cz/>
- Kantorová, J. et al. (2008). *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex.
- Kantorová, J. et al. (2008). *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex.
- Kasper, T., & Kasperová, D. (2008). *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada.
- Malach, J. (2008). *Pedagogická diagnostika pro učitele*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Maňák, J., & Švec, V. (Eds.) (2004). *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
- Novotná, V. (2009). *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita J. A. Komenského.
- Pávková, J. et al. (2002). *Pedagogika volného času*. Praha: Portál.
- Portál Ministerstva práce a sociálních věcí. (2017). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.) Retrieved from <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14305/novela.pdf>
- Portál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (2017). *Školský zákon*. (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění a jeho prováděcí předpisy, především vyhlášky o předškolním, základním a středním vzdělávání a vyhláška č. 225/2009 Sb., kterou se mění vyhláška č. 15/2005 Sb., náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a hodnocení školy.) Retrieved from <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-1-2017-do-31-8-2017>
- Portál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (2017). *Zákon o pedagogických pracovnících*. (Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v platném znění a jeho prováděcí předpisy, především vyhláška č. 412/2006 Sb., kterou se mění vyhláška č. 317/2005, o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.) Retrieved from <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich>
- Portál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (2017). *Zákony*. Retrieved from <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakony>
- Prázdinová škola Lipnice. (2017). *Inspiromat prázdninové školy v Lipnici*. Retrieved from <http://pslold.psl.cz/projekt-klicovy-rok/tymoveprojekty/tipy.php>
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2009). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Průcha, J. (Ed.) (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.
- Průcha, J. (2012). *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál.
- Průcha, J. (2013). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.
- Svobodová, J., & Šmahelová, B. (2007). *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD.
- Vališová, A., Kasíková, H., et al. (2010). *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada.
- Zelinková, O. (2001). *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál.

Část B – Psychologie

1) Základy obecné psychologie

- a) Předmět studia psychologie, psychika, vědomí, psychické procesy, psychické obsahy, psychické stavy
- b) Základní psychologické směry, pojetí osobnosti u jednotlivých psychologických směrů.
- c) Využití psychologických poznatků v pedagogické praxi.

2) Kognitivní procesy v pedagogické praxi - pozornost, vnímání, paměť.

- a) Pozornost – funkce pozornosti, druhy pozornosti, vlastnosti pozornosti, poruchy pozornosti, faktory ovlivňující pozornost.
- b) Vnímání (percepce) – zákonitosti vnímání (tvarové zákony), vnímání prostoru, času a pohybu, sociální vnímání - percepční očekávání, poruchy vnímání.
- c) Paměť - druhy paměti, fáze paměti, zapomínání, poruchy paměti. Zásady pro efektivní fungování paměti.

3) Kognitivní procesy v pedagogické praxi – myšlení, představivost, inteligence a tvořivost.

- a) Myšlení – druhy myšlení (konkrétní, názorné, abstraktní), myšlenkové operace, řešení problému, poruchy myšlení.
- b) Představivost a fantazie (imaginace) – pamětní a fantazijní představa, vztah mezi představivostí a pamětí a myšlením, funkce imaginace, využití imaginace v pedagogické praxi.
- c) Inteligence – Charakteristika pojmu inteligence; měření inteligence (intelligenční pásma); struktura inteligence (Spearmanova dvou faktorová inteligence, model inteligence R. B. Cattela, Sternbergova triarchická teorie inteligence, Gardnerova teorie mnohočetné inteligence), tvořivost - vztah inteligence a tvořivosti (divergentní X konvergentní myšlení), možnosti rozvíjení tvořivosti v pedagogické praxi.

4) Emoce a motivace

- a) Emoce – funkce emocí, funkce emocí, složky emocí, klasifikace emocí (polarita, intenzita a délka, primární a sekundární emoce), poruchy emocí, emoční inteligence.
- b) Motivace – pohnutka (potřeba), pobídka (incentiva), motiv, teorie motivace (Maslowova hierarchie potřeb, vnitřní a vnější motivace, flow. Aplikace v oblasti pedagogické praxe.

5) Předmět vývojové psychologie, teorie vývoje, periodizace vývoje

- a) Zrání, učení, činitelé psychického vývoje, obecná vývojová periodizace.
- b) Freudova teorie psychosexuálního vývoje, Teorie psychosociálního vývoje osobnosti E. H. Eriksona.
- c) Piagetova teorie kognitivního vývoje.

6) Vývoj jedince od početí do období batolícího

- a) Charakteristika prenatálního období, porodu a raně postnatálního období
- b) Období novorozenecké a kojenecké
- c) Období batolete.
- d) Specifika přístupu k dětem v období raného věku a věku batolete. Dětská hra v uvedeném období.

7) Vývoj jedince v období předškolního věku a nástup do školy

- a) Charakteristika období předškolního věku. Vývojové úkoly a jejich zvládnání. Význam hry a kresby.
- b) Přípravenost dítěte na školu a školní zralost.
- c) Specifika přístupu k dětem v období předškolního věku. Raná sportovní socializace.

8) Vývoj dítěte školního věku a dospívání

- a) Charakteristika vývoje jedince v období školního věku. Vývojové úkoly a jejich zvládnání.
- b) Charakteristika vývoje jedince v období dospívání (puberta, adolescence). Vývojové úkoly a jejich zvládnání.
- c) Specifika přístupu k dětem v období školního věku a dospívání.

9) Období dospělosti, stárnutí a stáří

- a) Charakteristika vývoje jedince v období dospělosti, vývojové úkoly v jednotlivých fázích dospělosti, životní křižovatky v období dospělosti (profese, partnerství, rodičovství, kariéerní růst - nezaměstnanost). Specifika přístupu ke klientům v jednotlivých fázích dospělosti.
- b) Problematika stárnutí. Vývojové úkoly v období stáří. Specifika přístupu ke stárnoucím a starým lidem.

10) Zátěžové situace, syndrom vyhoření

- a) Frustrace – frustrační tolerance, konflikty – druhy konfliktů, styly řešení konfliktů.
- b) Stres, stresor, eustres, distres, GAS – H. Sely (stadia odpovědi na stres), transakční teorie R. Lazaruse, syndrom vyhoření (fáze syndromu vyhoření, příčiny).
- c) Projevy stresu, vliv stresu na zdraví (psychosomatické vztahy), strategie zvládnání stresu, psychohygiena. Aspekty zdravé osobnosti.

11) Psycho-sociální předpoklady pro práci sportovního pedagoga - poznání a sebepoznání osobnosti

- a) Jáství – sebepojetí a složky sebepojetí (tělesná, sociální a psychická identita), sebehodnocení (ideální a reálné JÁ), self-efficacy (A. Bandura), obrany sebepojetí.
- b) Sociální inteligence, empatie, sebepoznání a možnosti seberozvoje v oblasti psychosociálních kompetencí.
- c) Základní postojové a vztahové nastavení (model kulturně-analytický – od lidí, k lidem, proti lidem a transakčně-analytický koncept životních pozic - Já OK / Ty OK).
- d) Reflexe osobního nastavení, možnost aplikace ve sportovně-pedagogické praxi.

12) Individualita a osobnostní typ

- a) Základní vymezení pojmu osobnost, bio-psycho-socio-spirituální dimenze osobnosti.
- b) Individualita versus typ, charakteristika temperamentu (jak a v čem se projevuje temperament), klasické typy temperamentu, reflexe vlastního nastavení.
- c) Temperamentové a charakterové typologie (Eysenckova typologie, Jungova typologie, Kretschmerova a Sheldonova typologie).
- d) Možnosti a limity při práci s klienty ve sportovně-pedagogické praxi.

13) Komunikace

- a) Transakční model komunikace, komunikační šumy, druhy komunikace (verbální, neverbální a paralingvistická komunikace), druhy neverbální komunikace.
- b) Komunikační předpoklady sportovního pedagoga – efektivní naslouchání, přijímání kritiky, zpětná vazba, asertivita (asertivní dovednosti a techniky).

14) Mentální hygiena a psychologická příprava v práci sportovního pedagoga.

- a) Prožívání a zvládnání psychosociální zátěže ve sportovní praxi (předstartovní, soutěžní a po-soutěžní stavy).
- b) Techniky mentální hygieny a psychologické přípravy ve sportovně pedagogické praxi (ideomotorika, modelovaný trénink, relačně-aktivační techniky), hranice profesní kompetence.

15) Aspirační a aktivační úroveň při sportovní činnosti

- a) Aspirační úroveň (vlastní očekávání a očekávání významných druhých; utváření procesuálních, výkonnostních a výsledkových cílů; frustrace a frustrační tolerance).
- b) Aktivační úroveň (optimální úroveň aktivace; vztah aktivace, výkonu a prožitku; základní vymezení stavu flow).

16) Psychologická charakteristika sportovní činnosti, psycho-profesiografie (sportogram)

- a) Psychologická typologie sportovních činností - charakteristika pěti základních typů sportovních aktivit.
- b) Konkrétní charakteristika vybrané sportovní činnosti. Vymezení sportovního prostředí, druhu motorického učení, úrovně sociálních vztahů a sociální kontroly, nároků na aktivační úroveň, pozornost a míru rizika.

17) Sociální deviace, pojetí normy

- a) Charakteristika rizikového chování a sociálně patologických jevů a jejich místo v legislativním prostředí České republiky (zákony, vyhlášky, směrnice a další dokumenty) a jejich aplikace v oblasti rodiny, školství, zdravotnictví atp.
- b) Systém péče o rodiny a děti (žáky) s rizikem rozvoje nežádoucího rizikového chování. Systém prevence a intervence – Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování dětí a mládeže (MŠMT).
- c) Přístup pedagogického pracovníka k řešení rizikového chování žáka/svěřence.

18) Návykové chování, závislost – látkové závislosti, nelátkové závislosti

- a) Charakteristika návykového chování; závislosti. Faktory ovlivňující vznik závislosti. Nové formy návykového chování (např. netomanie).
- b) Drogová závislost- nealkoholové psychoaktivní látky; alkoholová závislost
- c) Patologické hráčství; závislost na ideologii
- d) Přístup pedagogického pracovníka v souvislosti s danou problematikou.

19) Záměrné sebepoškození, sebeustrukce, suicidalita

- a) Charakteristika sebepoškození, automutilace, syndromu záměrného sebepoškození, „hraničního sebepoškození“; příčiny a motivy. Stadia aktu sebepoškození
- b) Sebeustrukce, suicidalní pokus, suicidium.
- c) Poruchy příjmu potravy – mentální anorexie, mentální bulimie, bigorexie, orthorexie.
- d) Krizová intervence a zařízení krizové intervence.
- e) Specifika přístupu pedagogického pracovníka v souvislosti s danou problematikou.

20) Hyperkinetické poruchy – Porucha aktivity a pozornosti, hyperkinetická porucha chování; porucha chování; emoční poruchy u dětí

- a) Charakteristika hyperkinetických poruch, poruch chování u dětí a dospívajících dle MKN - 10.
- b) Vývoj jedince s hyperkinetickou poruchou, konkrétní projevy v chování dítěte a dospívajícího (popis symptomatiky).
- c) Pojmy AHDH a ADD ve vztahu k hyperkinetickým poruchám. Odlišení problémového a poruchového chování žáka.
- d) Charakteristika emočních poruch u dětí.
- e) Kriminalita, delikvence, vandalismus, šikana, kyberšikana, gambling.
- f) Specifika přístupu pedagogického pracovníka v souvislosti s danou problematikou, základní pedagogické postupy.

21) Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí (syndrom CAN), syndrom CSA, syndrom CSEC, problematika domácího násilí

- a) Kategorie CAN dle zdravotní komise Rady Evropy (1992).
- b) Charakteristika syndromu CAN, syndromu CSA, syndromu CSEC.
- c) Nejčastější mýty v oblasti syndromu CAN a syndromu CSA.
- d) Syndrom zavrženého rodiče (syndrom PAS).
- e) Domácí násilí – vymezení, pachatelé, oběti
- f) Specifika přístupu pedagogického pracovníka k dětem ohrožených ve vývoji.
- g) Legislativa vztahovaná k dětem ohrožených ve vývoji.

22) Náhradní rodinná péče, náhradní výchovná péče

- a) Psychická deprivace a subdeprivace a možnosti reparability ve vývoji jedince.
- b) Vývoj dítěte v náhradní rodinné péči; formy náhradní rodinné péče.
- c) Vývoj dítěte v systému náhradní výchovné péče.
- d) Specifika přístupu pedagogického pracovníka k dětem/žákům/svěřencům umístěným mimo původní rodinu.

Doporučená literatura:

- Atkinson, R. L. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál.
- Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada.
- Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada.
- Fischer, S. & Škoda, J. (2009). *Sociální patologie*. Praha: Grada.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2011). *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál.
- Koukolík, F., & Drtilová, J. (2006). *Vzpouza deprivantů. Nestvůry, nástroje, obrana*. Praha: Galén.
- Kriegelová, M. (2008). *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. Praha: Grada.
- Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. (2009). *MKN-10 - Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*. Retrieved from <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>
- Křivohlavý, J., & Schreiber, V. (2001). *Psychologie zdraví*. Praha: Portál.
- Nešpor, K. (2011). *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál.
- Plháková, A. (2005). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Říčan, P. (2014). *Cesta životem*. Praha: Portál.
- Říčan, P. (2013). *Psychologie*. Praha: Portál.
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. Praha: Grada.
- Slepička, P., Hošek, V., & Hátlová, B. (2009). *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.
- Smékal, V. (2009). *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal.
- Stackeová, D. (2011). *Relaxační techniky ve sportu*. Praha: Grada.
- Tod, D., Thatcher, J., Rahman, R., Holt, N., & Lewis, R. (2012). *Psychologie sportu*. Praha: Grada.
- Ševčík, D. Špatenková, N. (2011). *Domácí násilí: kontext, dynamika, intervence*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2010). *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2008). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M. (2004). *Základy psychologie*. Praha: Karolinum.
- Aktuální legislativa (MŠMT, MPSV, MV).